

Mirja Satka

Sosiaalityö ja sen osaaminen muuttuvissa rakenteissa/

Huoltaja-säätiön seminaari 30.9.2016

SIIRTYMINEN 'UUTEEN SOSIAALISEEN'

Aikamme suuri kysymys on, miten uuden sukupolven hyvinvointimalli ja ekososiaalisesti kestävä kansalaisten hyvinvointi tuotetaan. Entä miten sosiaalityön koulutus ja tutkimus osallistuvat tähän työhön?

Suurissa yhteiskunnallisissa murroksissa monet rakenteet liikkuvat ja syntyy avoimia mahdollisuuksia muutoksiin.

Sosiaalisen käsite ja ilmiö tuotetaan jokaisessa isossa murroksessa uudelleen – esimerkiksi hyvinvointivaltion sosiaalinen oli sisällöltään, arvoiltaan ja missioltaan erilainen kuin köyhäinhoidon sosiaalinen. Hyvinvointivaltion rakentamisen aikana tätä määrittelytyötä teki sosiaalihuollon periaatekomitea (1968).

Poliitikoilta uusi hyvinvointimalli on hukassa, joten he takertuvat hallintomalleihin. Tulevina vuosikymmeninä sisältöjen uudistamiseen tarvitaan sosiaalisesti kestävänsä hyvinvoinnin asiantuntijoita.

'Uuden sosiaalisen' tieteellinen haltuunotto ja asiantuntijoiden rooli

Tiede perustuu yhdessä merkityksellistettyihin käsitteisiin ja validoituihin menetelmiin. 'Uuden sosiaalisen' tieteellinen haltuunotto vaatii aikaa sekä ilmiön yhteiskunnallista kehkeytymistä. Sen analyysi tulee olemaan osa sosiaalisen muotoutumisen prosessia.

Sosiaalitieteilijöiden tehtävä on miettiä päteviä lähestymistapoja esiin murtautuvaan 'uuteen sosiaaliseen'. Sosiaalityössä ja -tieteissä ei pidä jäädä kapeiden tieteenalojen tai paradigmojen varaan. Tarvitaan tieteidenvälistä keskustelua: sekä käytäntöä palvelevaa tieteidenvälisyyttä että tutkimusorientoituneita ammattikäytäntöjä.

Sisältöjen uudistamiseen osallistuvilla sosiaalisesti kestävänsä hyvinvoinnin asiantuntijoilla on oltava arvopohjainen visio. Itselleni keskeistä on tulevien valintojen ihmiskeskeisyys, yhteinen vastuu lähimmäisistä sekä ekologinen ja sosiaalinen kestävyys.

Mikä on se sosiaalisen toiminnan missio ja ne etenemisen strategiat, joita me kollektiivisesti kannatamme?

Mikä on siis iso kuvamme tulevasta yhteiskunnasta? Mitkä ovat ne sosiaaliset kysymykset, joita ei vielä osata nimetä, mutta jotka ovat jo 'haistettavissa' ja sote-uudistuksen prosesseissa tuloillaan? Mikä on sosiaalityötä opettavien ja tutkivien käsitys yhteiskunnan perusproblematiikan olennaisimmista muutoksista?

Seuraavassa joitakin ehdotuksia:

1. Palvelunkäyttäjien kokemustiedon merkitys ja muutosvoima: Tutkimalla erilaisten asiakasryhmien näkökulmista ja yhdessä heidän kanssaan kokemustietoa, ongelmia, toiveita ja palveluja ihmiset voimaantuvat ja resurssjakoin säästyy. Tämä on sosiaalityötieteen kehittämisessä kenties tärkein voimavara ja samalla tutkimuksen ja koulutuksen suuri haaste.
2. Yhteisöllisyyden ja ihmiskasvoisten rakenteiden edistäminen: Rakentamalla yhteisöllisiä areenoja yhdessä kansalaisyhteiskunnan toimijajoukkojen kanssa mahdollistetaan monenlaisten ihmisten

osallisuus. Sosiaaliala voinee toimia tässä organisoijana eli mahdollistajana ja välittäjänä. Tämä on haaste taideosaamisen soveltamiselle ja luovalle kehittämistyölle.

3. Teknologia ja digitalisaatio: Tarjoaa uskomattomia mahdollisuuksia hyvässä ja pahassa. Asiantuntijuudesta tulee avoimempaa, mutta samalla se kasaantuu valtakeskittymiin. Tiedon tarjoama kontrolli mahdollistaa myös valvontayhteiskunnan (surveillance society). Lisäksi virtuaali- ja pelimaailma tuottanee invaasion sosiaalisiin suhteisiin.
4. Globaalit ja lokaalit katastrofit: Ekologiset muutokset ja väestönkehitys voi tuottaa yllätyksiä. Ekokatastrofit ja konfliktit ajavat väkeä liikkeelle ja tuottavat avun tarvetta.
5. Polarisoitumiskehitys: Eriarvoistuminen asettaa vastakkain köyhät ja varakkaat, osalliset ja osattomat, kodilliset ja kodittomat jne. Tämä on haaste rakenteelliselle sosiaalityölle.
6. Yhteiskuntarauha ja sosiaalinen integraatio: Tuleva aikakausi on tunnekeskeinen. Sen tulee näkyä myös sosiaalityön kehittämisessä, koulutuksessa ja tutkimuksessa.
7. Ennakkoluuloton tutkimus- ja asiantuntijayhteistyö: tehdään yhteistyötä kaikkien niiden alojen kanssa, joilla on annettavaa sosiaalisesti kestävästä hyvinvoinnin tuottamiseen. Sosiaalityöllä on paljon annettavaa, kuten kokonaisvaltainen lähestymistapa, mutta myös opittavaa.
8. Ristiriitojen hallintatekniikoiden kehittäminen: Tähän tarvitaan tutkimusta ja kehittämistä kaikilla yhteiskunnan tasoilla.
9. Palvelujen maakuntatasolla organisoimisen ja palvelujen tuottamisen välinen asiantuntijatyö: Tämä on osaamishaaste rakenteelliselle sosiaalityölle.

Sosiaalityön paikka muutoksessa

'Sosiaalisen' osaamisessa – koulutuksen ja tutkimuksen kautta – on yhteiskuntaa muuttavaa potentiaalia, kunhan opimme niiden institutionaalisten rajojen ylittämiseen, jotka rajoittavat ajatteluamme (tutkintorakenteet, hallinnonalakohtaiset siilot, sote-uudistus ym.). Uuden sosiaalisen ratkaisut saattavat lopulta piillä perinteisten ratkaisujen ulkopuolella, "out of the box" -malleissa.

Sosiaalityössä on hyvä palauttaa mieliin sosiaalisen toiminnan laaja käsite ja esimerkiksi amerikkalaisen Jane Addamsin toimintatapa murroksessa toistasataa vuotta sitten: yhteiskunnallisesti kokeilevaa toimintaa, tutkimusta ja eri tieteenaloja yhteen kutsuvia tutkimusotteita kehiteltiin käytännön työssä asuinyhteisöissä.

Suomessa voimaa tulleen ammatinharjoittamislain turvin ennakkoluulottomuus tutkimuksessa, opetuksessa ja kehittämistoiminnassa on mahdollista ilman, että riskeerataan sosiaalityön ammatillista asemaa. Rajoja ylittävä toiminta vahvistaa alan asemaa.

Sosiaalisesti kestävään hyvinvointiin kuuluvat osatekijöinä terveys ja esimerkiksi yhteiskuntaan intergroituminen sekä yhteisöllisyys. Sosiaalisesti kestävä hyvinvointi orientoituu kansalaisyhteiskuntaan – perheisiin, ryhmiin, yhteisöihin – ja tulollaan oleviin sosiaalisiin rakenteisiin, kuten instituutioiden ja kansalaisyhteiskunnan suhteisiin. Kun 'uusi sosiaalinen' vielä etsii muotojaan, opettajille lankeaa välittäjän rooli vanhasta uuteen siirryttäessä. Muutos on oppimista toimimaan toisin. Siinä tärkeitä ovat myös tunteet järjen rinnalla.

Mitkä voisivat olla sosiaalityön akateemisen koulutuksen ja tutkimuksen tehtäviä meneillään olevassa muutoksessa?

Seuraavassa joitakin ajatuksia:

- Tuottaa uuden sukupolven sosiaalityöntekijöitä, jotka osaavat olla rohkeita toimijoita. Mitä se edellyttää koulutukselta? Keskittymistä meta-taitoihin ja tieteellis-analyttisiin ajatteluvalmiuksiin? Eettistä valveutuneisuutta ja oikeudenmukaista yhteiskuntamoraalia?
- Tuottaa emansipoivaa tietoa sosiaalisen merkityksistä palvelujen käyttäjille, yhteisöille, poliitikoille ja sote-johdolle sekä kehitellä uusia työmetodeja yhdessä asiakkaiden kanssa.
- Voimaannuttaa toimijoita: kansalaisia, asiakkaita ja sosiaalisen työn ammattilaisia ja johtajia omissa ympäristöissään.
- Tukea 'uuden sosiaalisen' foorumeiden aikaansaamista ja niillä toimimista osana koulutusta eli tuoda kansalaisyhteiskunta opetukseen.
- Kehittää jaettua, demokraattista tiedonmuodostusta, sen metodeja ja käsitteitä sekä samassa yhteydessä demokraattisen johtamisen ja rakenteellisen sosiaalityön ajattelutapaa ja välineitä.

Mirja Satka

Sosiaalityön käytäntötutkimuksen professori, Helsingin yliopisto

Ps. Olen aiemmin pohtinut sote-tulevaisuutta myös institutionaalisemmin. Teksti on edelleen relevantti ja löytyy seuraavasta osoitteesta:

Satka, Mirja: Sosiaalihuollon tutkimuksen, sosiaalityön koulutuksen ja sosiaalipalvelujen kehittämisen yhteiset suuret kysymykset. pp. 23–28. Julkaisussa Salonen-Soulié, Ulla (toim.) SOTE-uudistus – kipupisteitä ja uusia avauksia sosiaalihuollolle. Huoltaja-säätiön verkkojulkaisu, Helsinki 2015. http://www.huoltaja-saatio.fi/wp-content/uploads/2016/06/HuSa_SOTE-uudistus-kipupisteitä-ja-uusia-avauksia-sosiaalihuollolle.pdf